

18. Електронний ресурс. – Режим доступу : http://eudo-citizenship.eu/docs/policy_brief_loss.pdf.
19. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.enacting-citizenship.eu/index.php/global/download/deliverables/WP4D4.pdf/>.
20. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.ilpa.org.uk/data/resources/25900/14.03.00-CSGG-DeprivationCitizenshipIntLawFinal-2.pdf>.
21. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.parliament.uk/briefing-papers/SN06820.pdf>.
22. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/factsheet-clause60-03112014.pdf>.
23. Електронний ресурс. – Режим доступу : https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/277578/Factsheet_15_Deprivation.pdf.
24. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.enacting-citizenship.eu/index.php/global/download/deliverables/WP4D2b.pdf/>.
25. Електронний ресурс. – Режим доступу : http://www.hhrf.org/kisebbsegkutatas/mr_03/cikk.php?id=1231.
26. Кубанцев С. П. Основные виды наказания в США : [Электронный ресурс] / С. П. Кубанцев. – Режим доступа : <http://www.lawmix.ru/comm/2462/>.
27. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.law.utoronto.ca/documents/conferences2/Constitutionalism09-Lavi.pdf>
28. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.rae.ru/forum2012/319/3133>.

УДК 343.35

Ю.В. Герасимчук

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ПІДҐРУНТЯ
КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА ПІДКУП УЧАСНИКІВ ТА ОРГАНІЗАТОРІВ
ПРОФЕСІЙНИХ СПОРТИВНИХ ЗМАГАНЬ**

Статтю присвячено проблемам корупції у спорті. Досліджено підґрунтя криміналізації підкупу учасників та організаторів професійних спортивних змагань.

Ключові слова: *підкуп, спортивні змагання, учасники, організатори, криміналізація.*

Статья посвящена проблемам коррупции в спорте. Исследованы основания криминализации подкупа участников и организаторов профессиональных спортивных соревнований.

Ключевые слова: *подкуп, спортивные соревнования, участники, организаторы, криминализация.*

The article deals with the problems of corruption in the sport. The basic elements of criminalization of bribery of participants and organizers of professional sporting events are studied.

Key words: *bribery, sporting events, participants, organizers, criminalization.*

Корушція у сфері спорту є найбільш вразливою проблемою, що як іржа вражає сучасну спортивну діяльність. Неприпустимо залишати без відштовидного реагування з боку суспільства випадки, коли спортсмени зловживають допінгами, ризикують своїм життям і здоров'ям для потіхи любителів гострих відчуттів [2]. Зрозуміло, що необхідно вжити комплекс заходів щодо забезпечення чистоти спортивних змагань, котрі несумісні з корупцією. Кримінально-правові норми як складові організаційно-правового механізму державної політики у сфері фізичної культури та спорту допоможуть мінімізувати таке негативне суспільне явище, як підкуп учасників та організаторів професійних спортивних змагань, дозволять захистити від корупційних проявів суспільні зв'язки з організації та проведення світових спортивних змагань.

Проблеми кримінально-правової охорони фізичної культури та спорту в Україні залишаються майже недослідженими як на теоретичному, так і на практичному рівні. Хоча в сусідній РФ питання кримінально-правової боротьби з корупцією у сфері спорту є предметом ґрунтовних досліджень. Скажімо, про необхідність кримінально-правових заборон у сфері розвитку фізкультури та спорту розглядалися в публікаціях таких російських учених, як Ю. Битко, А. Жукова, А. Ігнатова, В. Ільїних. Достатню увагу аналізу проблем, пов'язаних із підкупом організаторів та учасників спортивних змагань, приділяли такі російські науковці, як Н.О. Лопашенко, С.В. Максимова, Д.А. Семенова, С.В. Кузьмін. Для того, щоб доповнити КК України нормою, яка б установлювала відповідальність за підкуп учасників та організаторів професійних спортивних змагань, необхідно здійснити науковий аналіз підстав та приводів, умов криміналізації. Оскільки, як справедливо зазначає О.І. Коробєєв, незахищеність певних суспільних відносин кримінально-правовими засобами на тлі заподіяної їм реальної шкоди нерідко штовхає людину до пошуку не передбачених законом альтернатив [6, с. 8].

У цій статті спробуємо висвітлити питання щодо соціально-психологічних умов криміналізації підкуну учасників та організаторів професійних спортивних змагань.

Серед криміналістів немає єдності поглядів на визначення головних обставин, які обумовлюють допустимість, можливість і доцільність визнання певного суспільно небезпечного діяння злочинним і кримінально караним. Незважаючи на різноманітність думок про дефініції та підстави класифікації таких вимог, науковці єдині в одному, що криміналізація (установлення кримінальної відповідальності за певні діяння) повинна відбуватися за певною системою вимог (правил). Такі правила в науці називаються та класифікуються по-різному (умови, підстави, принципи, критерії). На сьогодні існує

більше ніж шість груп класифікації правил криміналізації. Автор цих рядків є прихильником правил криміналізації, які запропонував М.І. Хавронюк: усі вимоги до процесу криміналізації слід поділити на приводи, підстави та умови криміналізації. На нашу думку, зазначена концепція містить у собі найбільш зрозумілі вимоги (правила) щодо цього процесу. Як справедливо зазначає М.І. Омеляненко, вона є переосмисленим і доопрацьованим варіантом концепції Г.А. Злобіна [10, с. 53].

У пропонованій статті акцентуємо увагу на соціально-психологічних умовах, що викликають необхідність установлення кримінальної відповідальності за підкуп учасників та організаторів професійних спортивних змагань.

За концепцією криміналізації М.І. Хавронюка відповідно до умов соціально-психологічного характеру діяння може бути криміналізовано, якщо це обумовлено його явною або відносною аморальністю чи правосвідомістю населення, представників законодавчого і правозастосовних органів [15, с. 8].

Перш ніж розглядати моральні аспекти підкупу учасників та організаторів професійних змагань, зупинимось на взаємозв'язку кримінально-го права й моралі в контексті правил криміналізації.

Кримінальний закон охороняє моральні цінності суспільства й має моральне підґрунтя. О.Ф. Скакун однією з форм взаємодії норм права та моралі вважає створення правових норм з урахуванням норм моралі, що панують у суспільстві, виступають як формально (офіційно) визначена міра справедливості, і тому право в широкому розумінні є моральним явищем [13, с. 105]. Норми права, у тому числі кримінально-правові норми, змінюються та розвиваються також під впливом норм моралі. Як зазначає Г.І. Нікулін, кримінальне право не створює власних заборон, але встановлює караність того, що вже заборонено панівною мораллю [12, с. 12].

Розглядаючи "моральне забарвлення" підкупу учасників та організаторів професійних спортивних змагань, слід зазначити, що такого роду суспільно небезпечні дії порушують олімпійський принцип "Fair play" (чесної гри).

Моральні вимоги "Fair play" встановлені ще в часи Давньої Греції. Надаті цих моральних правил додержувалися при проведенні рицарських турнірів. У XIX сторіччі П'єр де Кубертен сформулював принципи проведення олімпійських змагань. На сьогодні моральні вимоги "Fair play" є невід'ємною частиною проведення спортивних змагань різного рівня. Так, в основних принципах Олімпійської хартії закріплюється моральна вимога "Fair play" [9].

Поступово моральний принцип чесної гри почав зазнавати деформацій. Сьогодні спорт став розвиватися в бік професіоналізації та комерціалізації, роблячи ставку на цінності успіху, кар'єри, грошей, що призводить до послаблення гуманістичного змісту вищих спортивних досягнень, деформації моральних основ спорту, таких як благородство й великодушність спортивної боротьби [8, с. 104].

Нівелювання принципу “Fair play” у нашому суспільстві потребує відповідної реакції держави, а саме: установлення кримінальної відповідальності за підкуп учасників та організаторів професійних спортивних змагань, оскільки такий крок є морально виправданим.

Дослідник С.В. Кузьмін констатує, що суспільна небезпечність підкупу учасників та організаторів професійних спортивних змагань і видовищних комерційних конкурсів з точки зору моральних начал полягає в тому, що така поведінка винних осіб деформує суспільну свідомість, нівелює уявлення про справедливу й чесну боротьбу в ході видовищних змагань [7, с. 28].

Підкуп учасників та організаторів професійних спортивних змагань суперечить інтересам суспільства. Свідченням цього є поява адміністративних органів, які уповноважені переглядати результати “підозрілих” змагань. Наприклад, у кожній федерації спорту є свої дисциплінарні комісії, які уповноважені розглядати широке коло спірних спортивних правовідносин, у тому числі й факти договірних матчів. Наприклад, у ст. 52 Статуту Федерації футболу України встановлено, що дисциплінарні санкції застосовуються за неспортивну поведінку, порушення Правил гри і (або) порушення Статутів ФІФА, УЄФА, ФФУ, регламентів, положень, рішень і директив, чинних на той час. У ст. 53 та 54 Статуту визначено види дисциплінарних санкцій залежно від виду осіб (фізичних чи юридичних). Так, до фізичних осіб можуть застосовуватися такі дисциплінарні санкції: попередження; зауваження; грошовий обов'язковий внесок; позбавлення права брати участь у зазначеній кількості матчів або протягом визначеного або невизначеного терміну; позбавлення права виконувати свої функції протягом визначеного або невизначеного терміну [14].

Як заявив перший віце-президент Федерації футболу України Сергій Стороженко під час семінару, присвяченого питанням боротьби з корупцією у футболі, за дорученням ФІФА готуються нові дисциплінарні правила, де, безумовно, окремою главою або групою статей будуть прописані правові норми, які встановлюватимуть найжорсткішу відповідальність за дії, пов'язані з корупцією у футболі та договірними матчами, аж до довічної дискваліфікації зі спорту і футболу [3].

Негативну суспільну оцінку договірних спортивних матчів та корупції у сфері спорту можна виразити словами президента ФІФА Мішеля Платіні: “Арбітр, якого сіймають на договірному матчі, ніколи не судитиме. Футболіст – ніколи не гратиме. А офіційна особа ніколи не керуватиме у футболі” [3]. На підтвердження існування договірних матчів в Україні наведемо вислів Г. Суркіса: “...президент ПФК “Олександрія” Микола Лавренко заявив, що може наперед, до початку чемпіонату, визначити результати матчів, а також і тих, хто ввійде в групу лідерів, і тих, хто вилетить, і тих, хто буде використовувати будь-які методи, щоб залишитися в лізі. На почат-

ку цього сезону ми всі підписали Меморандум чесної гри, домовившись розпочати сезон "з чистого аркуша", скасувавши всі наявні на той момент домовленості... Але виявилось, що наші "прозорі" домовленості – нічого не варті в порівнянні з тими "договорами", які укладаються "під покровом ночі"... І доки ми не схопимо за руку цих "порушників конвенції", махінатори глумитимуться над чесними людьми" [4]. Виконавчий комітет УЄФА у звіті за 2010/2011 наголосив, що боротьба з таким злом, як корупція і договірні матчі, ведеться в повній відповідності до розміру ризиків, які вони становлять для ступеня довіри до турнірів і, якщо брати ширше, для існування самого футболу. У звіті стверджується: "Після заклику до підвищеної уваги й створення системи виявлення шахрайства під час гри на тоталізаторі (...) Виконавчий комітет, упевнений, що боротьба може бути успішною тільки за підтримки та співпраці з органами державної та судової влади, (...) прийняв рішення про створення в національних асоціаціях УЄФА мережі офіцерів із боротьби з корупцією. Також існує потреба в тісній співпраці з іншими міжнародними спортивними організаціями, що перебувають у такому ж скрутному становищі або можуть опинитися в ньому незабаром. Усі ці заходи супроводжуються політикою тотального неприйняття тих, хто намагається йти шляхом обману або підтримує ці сили", – наголошено у звіті [5]. Наведені вислови свідчать про те, що суспільство визнає небезпеку корупції у сфері спорту.

Договірні матчі та інші прояви корупції у сфері спорту стають предметом міжнародних семінарів, де обговорюються питання боротьби з такими негативними суспільними явищами (наприклад, 21 травня 2013 року в Будинку футболу відбувся семінар з питань прозорості у спорті "Протидія договірним матчам та корупції у футболі"). Також серед молодих спортсменів юристи з міжнародних спортивних організацій проводять роз'яснювальні лекції на тему договірних матчів.

Таким чином, підкуп учасників та організаторів професійних спортивних змагань викликає резонанс та обурення в суспільстві, бо, якщо люди знають ім'я переможця до початку матчу, то він утрачає всілякий сенс, і це руйнує саму гру [11].

Законодавчі акти, як міжнародні, державні, так і локальні, містять норми, що засуджують корупцію у сфері спорту і такий негативний її прояв, як підкуп учасників та організаторів спортивних змагань. Принцип чесної гри, непередбачуваність результатів спортивних змагань, пріоритет спортивних цінностей над комерційними та фінансовими інтересами у сфері спорту закріплено в таких міжнародних правових актах: Олімпійська хартія Міжнародного олімпійського комітету; Європейський маніфест "Молоді люди та спорт"; Хартія фізичного виховання та спорту; Європейська хартія "Спорт для всіх"; Кодекс спортивної етики "Справед-

лива гра – шлях до перемоги” (Рада Європи, 1992 р.) та в деяких інших міжнародних актах у сфері спорту.

Зазначимо, що в Національному Олімпійському комітеті України функціонує комісія “Чесна гра”. Подібні комісії створено також у національних федераціях. Так, наприклад, комісія з етики й чесної гри Федерації футболу України, яку було створено у 2007 році, є незалежним постійним діючим органом Федерації футболу України, що сприяє проведенню всеукраїнських змагань з футболу в безкомпромісній спортивній боротьбі з дотриманням принципів Кодексу етики і чесної гри “Чесна гра – дисципліна та повага”. Основні перешкоди ефективному функціонуванню комісій “Чесна гра” – це недосконалість правил проведення змагань у багатьох видах спорту, брак суворого контролю за суддівством; відсутність дієвих механізмів, які б застосовувалися до порушників принципів чесної гри.

Таким чином, підкуп учасників та організаторів спортивних змагань характеризується досить високим рівнем аморальності, тому що особи, які вчиняють підкуп учасників чи організаторів спортивних змагань усвідомлюють, що такі дії порушують моральні спортивні принципи “Fair play”, зумовлюють недовіру громадян до проведення спортивних заходів, підраивають авторитет професійних спортивних організацій. У цьому випадку винні нехтують моральними нормами чесної гри та свідомо порушують нормальний процес організації та проведення професійних спортивних змагань.

Незаконні дії, що призводять до впливу на результати професійних спортивних змагань суперечать вимогам законодавчих актів. Винні особи, що здійснюють підкуп учасників та організаторів професійних спортивних змагань, не вважають на думку суспільства про таке негативне явище, як корупція у сфері спорту.

На наш погляд, установлення кримінальної відповідальності за підкуп учасників та організаторів професійних спортивних змагань дозволить дати різку негативну оцінку з боку суспільства таким негативним явищам у сфері спорту (порушення принципу чесної гри); утримає від злочинної поведінки певну частину громадян; сприятиме боротьбі суспільства з проявами підкупу суб’єктів спортивного права. Установлення кримінальної відповідальності за підкуп учасників та організаторів професійних спортивних змагань буде закономірним та соціально обумовленим кроком.

Використана література:

1. Кодекс спортивної етики Ради Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lib.sportedu.ru/press/sfa/1997N2/p62-63.htm>.
2. Апанасенко Г. Л. Олимпийский спорт: расцвет или кризис? / Г. Л. Апанасенко [Електронний ресурс] : медицинская газета “Здоровье Украины”. – 2008. – Июнь. – № 73. – Режим доступу : <http://health-ua.com/articles/241.html>.

3. Електронний ресурс. – Режим доступу : http://news.liga.net/ua/news/sport/855999-ffu_zbrira_tsya_dov_chno_diskval_f_kovuvati_za_dogov_rm_match.htm.
4. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.ua-football.com/ukrainian/news/48108dae.html>.
5. Інновації, послідовність і діалог [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ffu.org.ua/ukr/fans/globus/9607/>.
6. Коробеев О. Кримінальний кодекс Росії: достоїнства і недоліки / О. Коробеев // Юридичний Вісник України. – 2006. – № 19 (567). – С. 8-9.
7. Кузьмин С. В. Уголовная ответственность за подкуп участников и организаторов профессиональных спортивных соревнований и зрелищных коммерческих конкурсов : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Сергей Вениаминович Кузьмин. – М., 2003. – 185 с.
8. Кружило Г. Г. Етичні аспекти проблем сучасного спорту / Г. Г. Кружило, І. І. Карабут // Спортивна наука України. – 2010. – № 2. – С. 105-115.
9. Олімпійська хартія. Міжнародний олімпійський комітет. – К. : Олімпійська література, 1999. – 95 с.
10. Омеляненко М. І. Кримінально-правова охорона порядку поводження з майном, на яке накладено арешт або яке описано чи підлягає конфіскації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 “Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право” / Омеляненко Маріюла Іванівна. – Запоріжжя, 2011. – 232 с.
11. Наступ УЄФА на футбольну корупцію [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ffu.org.ua/ukr/fans/globus/5161/>.
12. Никулин Г. И. Нравственные начала уголовного права : [учебное пособие] / Г. И. Никулин. – М. : Учебно-методический центр МВД РФ, 1992. – 71 с.
13. Скакун О. Ф. Теория государства и права : [учебник] / О. Ф. Скакун. – Х. : Консум, 2004. – 656 с.
14. Статут Всеукраїнської громадської організації “Федерація футболу України”, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України від 30.09.1996 р. Зі змінами від 10.09.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ffu.org.ua/files/ndocs_258.pdf.
15. Хавронюк М. І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України / М. І. Хавронюк. – К. : Істина, 2004. – 504 с.

УДК 343.3/7

А.Г. Грицюк

**ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ШТРАФУ
ЗА МЕЖАМИ САНКЦІЇ СТАТТІ 212 КК УКРАЇНИ**

У статті розглянуто проблему визначення розміру майнової шкоди з урахуванням положень ч. 2 ст. 53 КК України при визначенні покарання у вигляді штрафу за межами санкції ст. 212 КК України. Обґрунтовано, що в такій ситуації необхідно враховувати суму податків і зборів (обов'язкових платежів), що не надійшли до бюджетів чи державних цільових фондів унаслідок їх несплати, без урахування фінансових (штрафних) санкцій і пені.